Vida i Mort

Nit de les Ànimes i Tots Sants

Activitats per a Educació Primària

Del 20 d'octubre al 4 de novembre

Fundació Mallorca LiteRàriA

Museu de la Paraula
Casa Pare Ginard
ARXIU I MUSEU ORAL DE MALLORCA

Consell de Mallorca

A Mallorca

Nit de les Ànimes

Encén el llum, i fora por!

Una proposta per conèixer els rituals, costums i elements d'una de les festes més sentides del Tradicionari de Mallorca

Tradicionari de Mallorca
Basat en el calendari folklòric de Rafel Ginard

Culturalment es considera que l'hivern s'inicia quaranta dies després de l'equinocci de tardor (22 de setembre), és a dir, als voltants de l'1 de novembre. Per aquest temps finalitza l'any agrícola i arriba el fred. «'Els morts passats, grans estojats': ho diuen perquè en aquest temps ja no hi ha res a collir pel camp i se comença la sembra», escriu Rafel Ginard al Calendari Folklòric.

Les dicotomies pròpies de la roda dels cicles naturals com calor i fred o llum i foscor propicien que, des de temps remots i en diferents cultures, se celebrin festes dedicades al record dels difunts entorn dels primers dies de novembre. Un cop passat el temps de les collites, la terra sembla esmorteïda i mena inevitablement a la reflexió sobre la temporalitat de la vida i la relació amb els nostres avantpassats.

La cultura de la mort a Mallorca s'ha desenvolupat a través de ritus funeraris i, col·lectivament, en la celebració de la festa més important de la tardor, el dia de Tots Sants i la diada de Difunts. La importància de la festivitat de Tots Sants es reflecteix en la gran quantitat de tradicions i costums que l'envolten amb uns components que es mouen entre la devoció i el respecte cap als avantpassats i la celebració de la por lligada a l'obscuritat de la mort.

En la tradició catalana de Tots Sants, i també en moltes altres com ara l'anglosaxona, els infants tenen un paper destacat i actiu en la celebració. Aquest fet es pot comprendre com l'intent d'apropar l'experiència de la mort als infants d'una manera entretinguda i adequada a les seves potencialitats de comprensió.

En aquest context de celebració, doncs, la mort ofereix una aproximació amb matisos diversos, d'una banda des del misteri i la por, i de l'altra, des de l'enyorança dels éssers estimats i l'esperança de retrobar-los per un dia.

1r cicle - 60 min

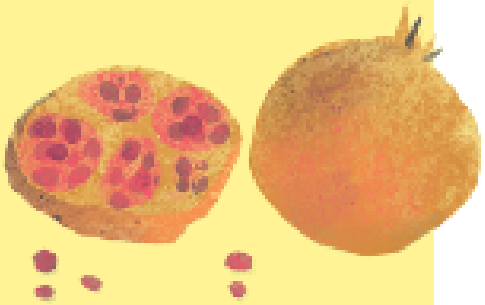

[1] El calendari festiu tradicional

El nom fa la festa

Presentació de la festivitat a partir de material interactiu treballat a partir del pòster (regal) "Nit de les Ànimes, Tots Sants i Dia dels Morts".

Aproximació al sentit de la festa. Quins elements i rituals conformen la tradició mallorquina per Tots Sants? Tenim res a veure amb altres celebracions com el Día de Muertos a Mèxic o amb l'estès Halloween?

[2] Una nit màgica per retrobar-nos

Dibuixam, pintam i preparam un **altar per la memòria** col·lectiu.
Quan mor algú estimat, ens agrada recordar-lo i reviure els bons moments compartits. En la Nit de les Ànimes les famílies preparen un altar amb fotografies, flors i espelmes, també menjar i altres objectes relacionats amb el difunt. Una espècie d'homenatge o benvinguda a casa per celebrar que durant unes hores les seves ànimes ens visiten.

A més del material proporcionat per la Fundació, vos animam a crear el vostre **racó de la memòria** amb diferents elements. Vet aquí algunes idees: marcs, cordes i gafes, suro per penjar, llums, flors amb materials reciclats, fruits de tardor, fotografies...

[3] Guaitar la mort. Mirar-la de cara

Treball lèxic de relació d'imatges i noms per identificar els personatges de l'imaginari popular i alguns dels elements que formen part de la conceptualització de la festa.

[4] Encendre el llum per guiar el retorn

Treballam els elements domèstics i rituals col·lectius de celebració a partir d'un **laberint** per ajudar les animetes a trobar el camí cap a casa.
En aquesta nit, les portes entre els mons dels difunts i dels vius són obertes i per això, les ànimes poden visitar els familiars. A moltes cases els marquen el camí amb espelmes i fanalets fets amb fruites del temps, com carabasses.

2n i 3r cicle - 90 min

[1] El calendari festiu tradicional

El nom fa la festa
Presentació de la festivitat a partir del pòster
“Nit de les Ànimes, Tots Sants i Dia dels Morts”.

Coneixem el sentit de la festa, la seva història i la relació amb altres cultures del món. Quins elements, rituals i personatges conformen la tradició mallorquina al voltant de la mort per Tots Sants? Tenim res a veure amb altres celebracions com el Día de Muertos a Mèxic o amb l'estès Halloween? Descobrirem que la nostra festa d’arrel no és tan llunyana d’aquella festa celta, el Samhain, que els migrants irlandesos importaren a terres nord-americanes. Al cap i a la fi, All Hallows Eve (Halloween) significa Nit de totes les ànimes.

[2] Guaitar la mort. Mirar-la de cara

Treballam els elements domèstics i rituals col·lectius de celebració.
A 2n cicle a través d'una proposta per relacionar imatges i paraules, amb la particularitat que aquests mots claus de la festa tenen les **lletres embullades**.
I a 3r cicle a partir d'uns **mots encreuats** que permetran la consolidació dels conceptes explicats.

[3] Encendre el llum per guiar el retorn

Elements domèstics i rituals col·lectius de celebració. En aquesta nit, les portes entre els mons dels difunts i dels vius són obertes i per això, les ànimes poden visitar els familiars. A moltes cases els marquen el camí amb espelmes i fanalets fets amb fruites del temps, com carabasses.

Cada participant crearà un **fanalet** per guiar el retorn.

* Per a aquesta activitat l'alumnat haurà de dur un pot de vidre (tipus iogurt, màxim de 300 g) i l'escola aportar-hi cola blanca, pinzells, altres estris necessaris per al correcte desenvolupament de la manualitat i si es vol, espelmes.

CONSELL

Preparau un **altar per la memòria** col·lectiu!
Podeu aprofitar els fanalets per preparar un racó de la memòria i afegir-hi diferents elements: fotografies, flors fetes amb materials reciclats, fruits de tardor, llumets...

[4] Clima de por i tenebres. Literatura fosca

Les vetllades tardorenques d'aquests dies són el context ideal per compartir **històries de por**: rondalles, contes, llegendes...
Apagam els llums, encenem espelmes i fanalets i shhhht!
Conten que hi havia una vegada...

Característiques de l'activitat i condicions de contractació

- L'activitat s'ha de dur a terme a l'aula o a un espai alternatiu de característiques similars.
- L'enfocament està adreçat a l'alumnat d'Educació Primària.
- Cada centre educatiu pot sol·licitar un màxim de tres sessions de l'activitat. Les següents peticions del mateix centre entraran a formar part d'una llista d'espera per a possibles vacants o baixes.
- Aquesta activitat és gratuïta.
- Per a més informació escriviu-nos a: educatives@mallorcaliteraria.cat

Requeriments

- A les sessions de 2n i 3r cicle: ordinador, altaveus, pissarra digital i connexió sense fils.
- Materials per pintar, dibuixar, retallar, aferrar, escriure ...
- Per al taller de fanalets l'alumnat haurà de dur un pot de vidre (tipus iogurt, màxim de 300 g) i l'escola aportar-hi: cola blanca, pinzells, altres estris necessaris per al correcte desenvolupament de la manualitat i si es vol, espelmes.

A Mallorca
Nit de les Ànimes
Encén el llum, i fora por!

Fundació Mallorca LiteRàriA

Museu de la Paraula
Casa Pare Ginard
ARXIU I MUSEU ORAL DE MALLORCA

Consell de Mallorca